

บทที่ 1

บทนำ

(INTRODUCTION)

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจมีการขยายตัวสูง ระดับรายได้ของคนในประเทศก็จะเพิ่มมากขึ้น และมาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนก็จะสูงตามไปด้วย แต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมและบริการได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปอย่างปราศจากการวางแผนการใช้ประโยชน์อย่างรอบคอบและขาดการป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้พฤติกรรมการผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสมของคนในสังคมทำให้วิถีการดำเนินชีวิตขาดความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าซึ่งได้นำไปสู่ข้อสรุปผลการพัฒนาที่ว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่มีคุณภาพและไม่ยั่งยืน” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546: 1) ประเทศด้อยพัฒนา ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศที่พัฒนาแล้ววัดกันด้วยมาตรฐานทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก และปัจจัยที่ทำให้เศรษฐกิจเจริญก็มองกันที่อุตสาหกรรม และในขณะที่แต่ละประเทศกำลังมุ่งพัฒนาความเจริญทางวัตถุต่างๆ ขึ้นมากมายก็ปรากฏว่ามีผลในด้านลบเกิดขึ้นด้วย คือมีปัญหาสังคม ปัญหาจิตใจ และสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2544: 14-18) ดังนั้นการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงความยั่งยืนด้วย การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) จึงเป็นแนวคิดการพัฒนาที่เข้ามามีบทบาทในสังคมโลกและสังคมไทย แนวคิดนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ราชอาณาจักรสวีเดน เมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยองค์การสหประชาชาติ เพื่อเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนองค์ประกอบพื้นฐานหลัก 3 ด้าน

1. ความยั่งยืนทางด้านนิเวศ/ สิ่งแวดล้อม หมายถึง ความยั่งยืนของระบบนิเวศในลักษณะที่ระบบสามารถรองรับและกระจายพันธุ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคง (Lakanavichian, 1998) ความยั่งยืนในมิตินี้เป็นความคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศที่เป็นระบบค่าจุนชีวิต ไม่ว่าจะเป็น อากาศ น้ำ ดิน ความหลากหลายทางชีวภาพพืชพันธุ์ สัตว์ป่า (ดวงจันทร์ อาภาวัชรธรรม์ เจริญเมือง, 2547: 293) นอกจากนี้ยังหมายถึงการใช้ทรัพยากรแบบยั่งยืน เมื่อใช้แล้วต้องไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรนั้นเกิดความด้อยประสิทธิภาพจนไม่สามารถให้ผลผลิตได้ (เกษม จันทร์แก้ว, 2545: 193)

2. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความยั่งยืนในการจัดสรรและกระจายผลประโยชน์ที่ได้จากทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540 อ้างใน มนัส สุกัลักษณ์, 2544: 15) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาแบบยั่งยืนในมิติทางเศรษฐกิจไว้ว่า เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำเอาทรัพยากรทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ เงิน และกายภาพมาจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง ความอยู่ดีกินดี และความสุขสมบูรณ์ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม และอยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ

3. ความยั่งยืนทางสังคม-การเมือง-วัฒนธรรม หมายถึง ความยั่งยืนในการดำรงชีวิตที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตในสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การเมือง และสถาบันต่างๆ นอกจากนั้นมิติทางสังคม-วัฒนธรรม ในการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่น การตัดสินใจของชุมชนและการจัดการองค์กรทางสังคมต้องสอดคล้องกับหลักการนิเวศวิทยา ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรของตนเอง ประเวศ วะสี (2541 อ้างใน มนัส สุกัลักษณ์, 2544: 24)

การพัฒนาที่ขาดความยั่งยืนดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาทั้งปัญหาสังคม อาชญากรรม ความเครียดที่ต้องทำงานแข่งกับเวลา ปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดจากการพัฒนานอกจากปัญหาสังคม จิตใจ และสิ่งแวดล้อมแล้ว ปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการทำงานในยุคปัจจุบันหรือยุคเกษตรอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเจ็บป่วยขึ้นมากมายไม่ว่าโรคที่เกิดทางกาย เช่น ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ โรคระบบทางเดินหายใจ โรคระบบเลือดหัวใจ เป็นต้น การรักษาโรคนอกจากใช้การรักษาแผนปัจจุบันตามโรงพยาบาลแล้วประชาชนทั่วไปมักนิยมรักษาตามธุรกิจสปาและนวดแผนไทยกันมากขึ้น โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ การไหลเวียนของเลือด เป็นต้น ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ไขและป้องกันปัญหาสุขภาพที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานดังกล่าว ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาเจ็บป่วยที่มีราคาถูกลง และนอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่คนในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

ปัญหาอุปสรรคของธุรกิจสปาและการนวดแผนไทย

ปัญหาและอุปสรรคของธุรกิจนวดแผนไทยและธุรกิจสปาในจังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมปรากฏดังนี้

สภาพปัญหาโดยรวม มีธุรกิจบริการนวดแผนไทยและธุรกิจสปาเปิดดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก มีปัญหาหลากหลาย ได้แก่ คุณภาพของการให้บริการ มาตรฐานการนวด การออกใบอนุญาตต่างๆ ปัญหาการตรวจสอบควบคุมคุณภาพ มาตรฐานของหลักสูตรวิชาการนวดแผนไทย การถ่ายทอดวิชาการนวดแผนไทย ผู้ประกอบอาชีพนวดแผนไทย ไม่มีการ

รวมกลุ่มกันอย่างเป็นทางการ และไม่มีหน่วยงานใดเป็นแกนให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาวิชาชีพ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น การขาดพลังในการแก้ไขสภาพพจน์ในทางลบของอาชีพ หมอนวดจากปัญหาบริการทางเพศแอบแฝง ขาดแนวร่วมในการกำหนดมาตรฐานเรื่องราคา มีการตัดราคากันเองทำให้อัตราราคาบริการต่ำ

ด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร พนักงานในสถานบริการนวดแผนไทยที่มีปัญหาเรื่องการสื่อสารกับลูกค้าชาวต่างชาติ ต้องการให้รัฐสนับสนุนในเรื่องการจัดฝึกอบรมการใช้ภาษาต่างประเทศในการให้บริการและประชาสัมพันธ์ผ่านปากลูกค้า ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยประชาสัมพันธ์บริการนวดไทยให้กว้างขวางต่อไป

ด้านการวางตำแหน่งทางธุรกิจ ผู้ประกอบการประสงค์จะวางตำแหน่งให้แตกต่างจากสถานบริการอาบ อบ นวด อย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญต่อการบริหารเรื่องสถานที่ บริการ การตั้งราคา การส่งเสริมการขาย ให้มีความกลมกลืนเป็นสำคัญ และเน้นความเป็นต้นแบบและมูลค่าสูง (สมาคมผู้ประกอบการสปาไทย, 2550: ออนไลน์) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นพบว่าส่วนหนึ่งมาจากการขาดการรวมตัวกันเพื่อเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับกลุ่มธุรกิจสปา

ปัญหาในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

ความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนเป็นอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์ต่อความเข้มแข็งดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

(Objectives of the Study)

วัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาถึงการพัฒนาความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทย มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน
3. เพื่อให้ความรู้แก่ธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนให้มีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ใช้เอง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(Expected Results)

การศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทย คาดว่าจะเป็นประโยชน์ดังนี้

1. ชุมชนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการธุรกิจการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนที่มีประสิทธิภาพมีการใช้ทรัพยากรที่ผลิตขึ้นใช้เองมากขึ้น
2. ชุมชนท้องถิ่นที่มีการส่งเสริมกิจการธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนให้มากขึ้น เพื่อประชาชนในพื้นที่จะได้มีอาชีพที่มากขึ้นและเศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น
3. หน่วยงานบริการสุขภาพของรัฐ เช่น โรงพยาบาล สามารถลดภาระงานลง เนื่องจากผู้ป่วยบางส่วนใช้บริการจากธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนได้

ขอบเขตการวิจัย

(Scope of the Study)

การศึกษาในครั้งนี้มีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาครั้งนี้ทำการศึกษาประมาณ 12 เดือน เริ่มตั้งแต่ ตุลาคม 2554 ถึง กันยายน 2555
2. การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ประกอบด้วย 7 ด้านใหญ่ ๆ คือ ได้แก่ 1) ผลประกอบการของกลุ่ม 2) จำนวนเงินสำรองหรือเงินทุนสะสมในรอบปีที่ผ่านมา 3) ร้อยละของสมาชิกที่ได้รับการฝึกอบรม 4) การจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่สมาชิก 5) การจัดสรรเงินสวัสดิการให้แก่ชุมชน 6) อัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้มาใช้บริการ และ 7) อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้
3. ประชากรคือกลุ่มธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชน ในจังหวัดเชียงใหม่

นิยามศัพท์

(Definition of Terms)

การพัฒนาความเข้มแข็ง หมายถึง การเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งในด้านบริหาร คุณค่า กระบวนการ และผลลัพธ์ ซึ่งแบ่งระดับการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งความเข้มแข็งเป็น 3

ประการ คือ 1) ระดับบุคคล เป็นการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งความเข้มแข็งในกระบวนการทางจิตวิทยา 2) ระดับองค์กรภายใน เป็นการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรเพื่อเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งรวม 3) ระดับเหนือกว่าองค์กร เป็นระดับที่ระบบสังคมที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งด้านองค์กร คือ สามารถมีอิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม

ธุรกิจสปา หมายถึง ธุรกิจที่เปิดสถานบริการเพื่อสุขภาพ หรือ สถานพยาบาลที่ให้บริการลูกค้าทั่วไปด้วยศาสตร์การนวดเพื่อสุขภาพ การปฏิบัติต่อร่างกายเพื่อสุขภาพ และการใช้น้ำเพื่อสุขภาพเป็นบริการหลัก เพื่อปรับความสมดุลของร่างกายและจิตใจ โดยให้คำแนะนำด้านบริการที่จัดไว้ตามหลักวิชาการ รวมถึงอาจจะมีการให้คำแนะนำการส่งเสริมสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย โภชนาการ การปรับพฤติกรรมตามหลักการแพทย์สากลและการสร้างหลักสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์ทางเลือก

นวดแผนไทย หมายถึง การตรวจ การวินิจฉัยและการบำบัดโรคด้วยการกด คลึง บีบ ทูบ สัม ประคบ หรือวิธีการนวดอื่นใดตามแบบแผนของการประกอบโรคศิลปะ